

Nr 76.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg; given Stockholms slott den 18 februari 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att för anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg må användas ett sammanlagt belopp av 90,000 kronor utav behållningen å de av 1906 och 1907 års riksdagar på extra stat anvisade anslag till nybyggnad av i statsrådsprotokollet angivna sex 1:a klass torpedbåtar.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Dan. Broström.

*Utdrag av protokollet över sjöförvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 18 februari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström yttrade härefter:

I statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag hemställde Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, att riksdagen måtte till anskaffning av en gyroskopkompassanläggning bevilja på extra stat för år 1915 ett anslag av 50,000 kronor.

Denna hemställan grundade sig på en av marinförvaltningen i skrivelse den 30 september 1913, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1915, gjord framställning i ämnet. I denna skrivelse hade ämbetsverket anfört, bland annat, att de ökade fordringarna på effektivitet hos nutidens stridsfartyg lett därtill, att i den omedelbara närheten av en del av kompassuppställningsplatserna å de större fartygen måst uppställas eldlednings- m. fl. apparater, vilka förorsakat, att de förut ofördelaktiga magnetiska förhållandena

blivit särdeles ogynsamma. Jämväl å undervattensbåtarna hade kompassfrågan ej genom användande av magnetkompasser funnit en nöjaktig lösning. Nu omförmälda olägenheter hade föranlett därtill, att inom de flesta främmande mariner framgångsrika försök företagits med kompasskonstruktioner, s. k. gyroskopkompasser, där inställelseförmågan vore oberoende av jordmagnetismen och fartygets magnetiska förhållanden. Enligt vunnen erfarenhet från främmande mariner hade det visat sig, att införandet av gyroskopkompasser medförde en tryggare navigering än tillföre och framför allt ökade sjövapnets effektivitet. Det syntes därför marinförvaltningen, som om tiden vore inne att verkställa prov med nämnda kompassanordning inom den svenska flottan.

Vid föredragning av marinförvaltningens berörda skrivelse den 14 januari 1914 yttrade dåvarande departementschefen i förevarande ämne till statsrådsprotokollet, att de av ämbetsverket åberopade omständigheterna syntes otvetydigt giva vid handen, att försök med gyroskopkompassanordning borde snarast möjligt komma till utförande för svenska flottans räkning.

Kungl. Maj:ts ovan omförmälda framställning till 1914 års förra riksdag blev ej föremål för riksdagens handläggning, innan riksdagen upplöstes. Enahanda framställning avläts emellertid till 1914 års senare riksdag; och blev denna framställning av riksdagen bifallen. Därvid anförde riksdagen, bland annat, att riksdagen inhämtat, att gyroskopkompasser, vilka redan kommit till användning inom utländska mariner, möjliggjorde en tryggare navigering och jämväl ur artilleristisk synpunkt ägde stor betydelse. Riksdagen fann även, att uppfinningen ägde påtaglig betydelse för kommande fartygsbyggnader, icke minst för användning i undervattensbåtar.

I skrivelse den 22 november 1915 har nu marinförvaltningen meddelat, att den gyroskopkompassanläggning, som på grund av riksdagens sålunda fattade beslut anskaffats, sedan slutet av maj månad samma år varit installerad och prövats å en undervattensbåt. Till ämbetsverket hade högste befälhavaren över kustflottan överlämnat ett yttrande från chefen å nämnda undervattensbåt, däri bemålde chef beträffande gyroskopkompassens användbarhet ombord å undervattensbåtar anført, att denna kompass ägde en avgjord överlägsenhet framför magnetkompassen vid navigering såväl ovan som under vattnet, samt att, ehuru på grund av den korta tid, gyroskopkompass varit installerad å undervattensbåten, ett säkert utlåtande beträffande dess tillförlitlighet ännu icke kunde avgivas, han ansåge sig med redan vunnen erfarenhet

kunna och bära förorda användande av dylik kompass å vissa angivna fartygstyper.

För egen del hade marinförvaltningen, då enligt vad ämbetsverket erfarit gyroskopkompassen fungerat väl även under tiden efter avgivandet av ovannämnda yttrande, funnit, att kompassens ändamålsenlighet kunde anses vara ådagalagd, samt förklarar sig dela den uttalade meningen angående önskvärldheten av att dylika kompasser installerades å vissa fartygstyper. Marinförvaltningen ansåge, att av ämbetsverket särskilt angivna fartyg, beträffande vilka anvisade anslag ej lämnade tillgång till ifrågavarande anläggningar, snarast möjligt borde erhålla det ökade stridsvärde, som deras förseende med gyroskopkompasser innebure. De härför erforderliga kostnaderna, vilka beräknats till sammanlagt 90,000 kronor, syntes lämpligen kunna bestridas av den behållning å 90,474 kronor 57 öre, som förefunnes å de på extra stat för åren 1907 och 1908 anvisade anslag, tillsammans 2,610,000 kronor, för nybyggnad av 1:a klass torpedbåtarna Vega, Vesta, Iris, Thetis, Spica och Astrea; och har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos innevarande års riksdag begära medgivande härtill.

Departements-
chefens
yttrande.

Sedan gyroskopkompassens företråde framför magnetkompassen och dess ändamålsenlighet i övrigt ombord å vissa flottans fartyg numera kan efter verkställda försök anses ådagalagd, anser jag det vara en angelägenhet av stor vikt, att sådana kompasser, i den mån medel för anskaffning härav äro tillgängliga eller kunna beredas, snarast möjligt komma till användning inom den svenska flottan. Härigenom skulle nämligen, på sätt av det förut sagda framgår, en tryggare navigering möjliggöras och en ökning av flottans stridsvärde vinnas. Marinförvaltningen har nu föreslagit, att för anskaffande till vissa av ämbetsverket angivna fartyg av gyroskopkompassanläggningar måtte få tagas i anspråk ett belopp av 90,000 kronor utav förefintlig behållning å de på extra stat för åren 1907 och 1908 anvisade anslag för nybyggnad av förut omnämnda sex 1:a klass torpedbåtar. Då jag icke har något att invända mot ämbetsverkets berörda förslag och icke heller finner anledning till erinran mot det uti ifrågavarande hänseende beräknade kostnadsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg må användas ett sammanlagt belopp av 90,000 kronor utav behållningen å de av 1906 och 1907 års riksdagar på extra stat anvisade anslag till nybyggnad av ovan angivna sex 1:a klass torpedbåtar.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisade.

Ur protokollet:

Torsten Hoppe.
